

جمال آیریمی

ایمیل:

jamalayrimi@gmail.com

وابستگی:

محقق تاریخ و ادبیات آذربایجان

مجموعه علمی و فرهنگی (ربع رشیدی) تبریز در دوره ایلخانیان

خلاصه:

ربع رشیدی یکی از بناهای تاریخی و ارزشمند آذربایجان در واقع دانشگاهی بود که توسط رشیدالدین فضل‌الله همدانی در حدود ۷۵۰ سال پیش در تبریز ایجاد شد.

این مجموعه که در دامنه کوه سرخاب در محلی باصفا و بلند جای گرفته‌است، در اواخر قرن هفتم و اوایل قرن هشتم هجری بنا شد. بنا به نوشته تاریخ‌نگاران و جهانگردان بزرگ، دارای پهنای بسیار و ساختمان‌های گوناگون همچون مسجد و مدرسه و بیمارستان (دارالشفاء) و کتابخانه و گنبدی برای آرامگاه خواجه رشیدالدین بوده‌است. این مجموعه مانند بیشتر شهرهای کهن، حصار و بارویی بزرگ داشته‌است. از مضمون نامه‌ای که خود خواجه رشیدالدین فضل‌الله به دو پسرش درباره ساختمان این بنا نوشته، چنین برمی‌آید که ربع رشیدی در آن زمان جایگاه دانشگاهی بوده که از هر دانشی در آنجا شعبه‌ای راه‌اندازی شده بود و شش هزار دانشجو در آن تحصیل می‌کردند و خواجه موقوفاتی برای تکمیل کتابخانه و مدرسه و نشر کتب و تأمین هزینه جاری مجتمع و زندگی محصلان علوم مختلف اختصاص داده بود. او دانشمندان بزرگی را از هر گوشه گرد آورده و به کار تألیف و تدریس گماشته بود از جمله، پنجاه پزشک و چندین جراح از هند و مصر و چین و شام، در آنجا مشغول به کار بوده‌اند؛ و مقرری آبرومندی نیز برای آن‌ها تعیین کرده بود. ربع رشیدی شهری دانشگاهی کوچکی بود شامل کتابخانه، مدرسه، مسجد، دارالایتام، حمام، مهمانسرا، بیمارستان، مدارس عالی، و کارگاه‌های صنعتی، فضل‌الله همدانی برای تأمین هزینه‌های این مرکز، املاک فراوانی را در نقاط مختلف امپراطوری ایلخانی وقف این مرکز کرد.

کلمات کلیدی: ربع رشیدی، ایلخانی، تبریز، آذربایجان

استناد (آپا): آیریمی، ج. مجموعه علمی و فرهنگی (ربع رشیدی) تبریز در دوره ایلخانیان. ارومیه: فصلنامه تخصصی

"مطالعات تاریخ آذربایجان و ترک" - جلد ۰۱، شماره ۰۲، زمستان ۲۰۲۴. ۸۶۹۰-۳۰۴۱ شاپا

İlhanlı döneminde Tebriz'de akademik şehir: Rabe Reşidi

Cemal Ayrımı

E-posta:

camalayrimi@gmail.com

Üyelik:

Azerbaycan tarihi ve edebiyatı
araştırmacısı

Özet:

Rabe Reşidi, Azerbaycan'ın tarihi ve değerli yapılarından biridir. Aslında yaklaşık 750 yıl önce Tebriz'de Reşidüddin Fazlullah Hemedani tarafından kurulan bir üniversitedir.

Sırhab Dağı'nın yamacında temiz ve yüksek bir yerde bulunan bu kompleks, hicri 7. yüzyılın sonu ve 8. yüzyılın başlarında inşa edilmiştir. Büyük tarihçilerin ve dünya seyyahlarının yazılarına göre geniş bir alana ve cami, okul, hastane (Darüşşafa), kütüphane gibi çeşitli yapılara sahipti. Eski şehirlerde olduğu gibi bu kompleksin de geniş bir kalesi varmış. Bu binanın inşası ile ilgili Reşiddin Fazlullah'ın iki oğluna yazdığı mektubun içeriğinden Rabe Raşidi'nin o dönemde her bilimden bir bölümün kurulduğu ve altı bin öğrencinin bulunduğu bir üniversitenin yeri olduğu anlaşılıyor. Kompleksin mevcut giderleri ve çeşitli bilimlerdeki öğrencilerin yaşamları için fon tahsis edildi. Her köşeden büyük alimleri bir araya topladı ve Hindistan'dan, Mısır'dan ve Çin'den elli doktor ve birkaç cerrahı öğretim işleriyle görevlendirdi ve ayrıca onlara makul bir harçlık ayırdı. Rabe Reşidi, kütüphanesi, okulu, camisi, yetimhanesi, hamamı, misafirhanesi, hastanesi, liseleri ve endüstriyel atölyeleri olan küçük bir akademik kasabaydı. Fazlullah Hemedani, bu merkezin masraflarını karşılamak için İlhanlıların farklı yerlerindeki birçok mülkü bağışladı.

Anahtar Kelimeler: Rabe Reşidi, İlhanlı, Tebriz, Azerbaycan

CITATION (APA): Ayrımı, C. İlhanlı döneminde Tebriz'de akademik şehir: Rabe Reşidi. Urmiye: Üç Aylık "Azerbaycan ve Türkiye Tarihi Üzerine Araştırmalar" Uzmanlık Dergi, yıl 01, sayı 02, kış 2024, ISSN: 3041-8690.

Camal Ayrımı

E-poçt:

camalayrimi@gmail.com

Mənsubiyyət:

Azərbaycan tarixi və
ədəbiyyatı üzrə tədqiqatçı

Təbrizin İlxanilər dövründə akademik şəhərçiyi

Xülasə:

Rəbe Rəşidi Azərbaycanın tarixi və dəyərli binalarından biridir. Əslində təxminən 750 il əvvəl Təbrizdə Rəşidəddin Fəzlullah Həmədani tərəfindən yaradılmış universitetdir.

Sırxab dağının yamacında təmiz və hündür yerdə yerləşən bu kompleks hicri 7-ci əsrin sonu 8-ci əsrin əvvəllərində tikilmişdir. Böyük tarixçilərin və dünya səyyahlarının yazılarına görə, onun geniş ərazisi və məscid, məktəb, xəstəxana (Dar əl-Şəfa), kitabxana kimi müxtəlif tikililəri var idi. köhnə şəhərlər kimi, bu kompleksdə də böyük hasar və qala var. Xoca Rəşidəddin Fəzlullahın özünün bu binanın tikintisi ilə bağlı iki oğluna yazdığı məktubun məzmunundan belə görünür ki, Rəbe Rəşidi o dövrdə bir universitetin yeri olub, burada hər bir elmin şöbəsi yaradılıb və orada altı min tələbə təhsil alırdı. kompleksin cari xərcləri və müxtəlif elmlər üzrə tələbələrin həyatı üçün vəsait ayrıldı. O, hər guşədən böyük alimləri toplayıb yazı və tədris işlərinə, o cümlədən Hindistandan, Misirdən, Çindən orada işləyən əlli həkim və bir neçə cərrah təyin etdi və onlar üçün də ləyaqətli ruzi təyin etdi. Rəbe Rəşidi kitabxana, məktəb, məscid, uşaq evi, hamam, qonaq evi, xəstəxana, liseylər və sənaye emalatxanalarından ibarət kiçik bir akademik şəhər idi. Bu mərkəzin xərclərini maliyyələşdirmək üçün Fəzlullah Həmədani İlxanilərin müxtəlif yerlərində çoxlu mülklər bağışladı.

Açar sözlər: Rəbe Rəşidi, İlxanlı, Təbriz, Azərbaycan

CITATION (APA): Ayrımı, C. Təbrizin İlxanilər dövründə akademik şəhərçiyi. Urmiya: "Azərbaycan və Türk tarixi araşdırmalar" İxtisaslaşdırılmış Jurnal, il 01, nömrə 02, qış 2024, ISSN: 3041-8690.

The Academic Town in Tabriz During The Ilkhani,s Empire

Jamal Ayrimi

Email:

camalayrimi@gmail.com

Affiliation:

Researcher of history and
literature of Azerbaijan

Abstract:

In The year of 1265 .Ac.Abaka,an the Ilkhani governor ordered his successors to select,prepare and rebuild Tabriz as the capital city and center of the Ilkhani empire Thus began a new period of progress and development for the magnificent city of Tabriz.Meanwhile the famous explorers and historians of that time began to write a great deal of materials about the glorious Tabriz . Hamdollah Mostofi,the famous Islamic historian, has written that in the year of 697 A.H Rashiddetdin Fazlollah the prime minister of Kazankhan , once had received an order from the Khan to lay the foundation of a great center of sciences;(philosophy,natural and physical sciences,mathematics,literature medical sciences etc.) so the high-minded prime minister put the Khan,s order into action. So on the slopes of Surkhab mountains extended northward the Baghmesha and Vilanki region the foundation of an academic town began to be laid. Years later The construction efforts came to an end and the attractive center of sciences was ready to be used. Soon the great scientific center became famous under the name of "Rab-e-Reşidi) and got ready to attract the distinguished scientific researchers,scholars,men of literature,men of all branches of knowledge,students and learners from all the countries of that age. The above-mentioned people gathered together to teach or learn the different kinds of sciences and techniques. In a short time two hundred peole came from Kufe,Basre and Sham.Four hundred people came from different Islamic regions.Six thousand students and fifty physicians came from India,china and Egypt.These people joined to the great university society of "Rab-e-Reşidi"of Tabriz. The men of science and literature who had reached to Tabriz resided in special residencies prepared formerly. Meanwhile under the supervision of Rashiddetdin(the prime minister)the instruction and education affairs continued excellently. Not a long time passed that according to Rashiddetdin,s order a new and great hospital named "Rashidabad" was established and there the physicians began to cure ills. It was also a chance for the students to get practical in their aimed future profession. According to hundreds of letters that Rashidetdin used to send to different persons in foreign countries,the prime mimister had asked them to send medicinal herbs,spicery condiment,rubbings ,special oils, etc.

In the year of 1304 A,D Kazankhan died and was buried in the Sham cemetery. Oljayto,his successor decided to change the government center to the city of sultaniye.In the year of 1315AD.in the rule of Abu Sa,id was dismissed of his duty and returned to Tabriz.All his belongings were confiscated by the new government.Rab-e-Reşidi also was destroyd by the new –comers.And finally the great center of knowledge and science was destroyed and burnt by the fire of ignorance.

Key words: Rabe Reshidi, Ilhani, Tabriz, Azerbaijan

CITATION (APA): Ayrimi, J. The Academic Town in Tabriz During The Ilkhani,s Empire.

Urmia: "Studies on Azerbaijan and Turk's history" Specialized Journal, year 01, number 02, winter 2024, ISSN: 3041-8690.

ربع رشیدی: تبریزین ایلخانیلر دؤورونده آکادئمیک شهرجیگی

جمال آیریمی

آذربایجانین ادبیات و تاریخ آراشدیرماجی سی

مین ایکی یوز التمش بئشینجی میلادی ایلده اباخانین امری ایله تبریز شهری میصردن ماوراءالنهره قدر اوزانان اراضینی احاطه ائدن ائلخانیلر دوولتینین باشکندی اعلان ائدیلدی. او تاریخدن شهرین سیاسی مدنی و اقتصادی حیاتیندا یئنی دوور یارانندی. داها تبریز شهری ائلخانیلر دوولتینین اقتصادی و سیاسی باشکندینه چئوریلیمیش و ایمپراتورلوغون قدرت و ثروت مرکزی اولموشدور. اباخان و ارغون و کیخاتو دان سونرا ۶۹۴- هجری-قمری ۱۲۹۵-میلادی ایلده غازان خان تبریزه گلیب شام محله سینده ارغون خانین تیکدیردیگی سارای دا ائلخانی ایمپراتورلوق تختینه جلوس ائتدی. آز مدتدن سونرا خانین فرمانی ایله تبریزده کئچمیشدن قالمیش معبدلر، کلیسالار و قوربانگاهلار اوچورولوب اونلارین یئرینه مسجد لر و مدرسه لر بینا اولوندو. بونولا یاناشی تبریزین موختلیف محله و گیریش قاپیلاریندا مسجد، مدرسه، کاروانسارا، خسته خانا، رصدخانا، کیتابخانا، دیوان خانالار و حماملار تیکیلدی. شهرین کوچه لرینده گول و مئیوه آغاجلاری ایله بزمنیش باغ و باغچالار سالیندی. خانین امرینه گؤره شهرین یاخشی گؤرکمی و گؤزلیگی اوچون هر نوع الدن گلن ایش گؤرولمه لی ایدی. او دؤورده معروف سیاح ابن بطوطه تبریزه گلمیش شهرین آبادلیغینی، گؤزلیغینی، تبریز بازارینین محتشملیغینی، تبریزین مؤحکم و یقارلی قالا دیوارلارینی و دروازالارینی گؤردوکده عاغلی چاشیب حئیران قالدیغینی سؤیلمیشدی .

مشهور تاریخچی حمدالله مستوفی نین یازدیغینا گؤره ۶۹۷-جی هیجری قمری ایل رجب آیی نین ییرمی سینده غازان خان طرفیندن خواجه رشید الدین فضل الله وزیرلیگه تعین اولوندو. بو علملی و بیلکلی دگرلی اینسانین تدبیرلری اساسیندا و غازان خانین گؤستریشی ایله ایمپراتورلوغون باشکندی اولان تبریز شهرینده ساییسز -حسابسیز آبادانلیق، مدنی، ائقتصادی و ایجتماعی ایشلر یئریلدی.

رشید الدین فضل الله بیر علم و بیلک یوردو تأسیس ائتمک فرمانینی غازان خان دان آلاق تبریزین سورخاب داغلاری اتگینده باغمئشه نین و ویلانکی نین قوزئیینده بیر بؤیوک علوم و فنون مرکزی اولان آکادئمییا شهرجیگی نین بیناسینا باشلادی. بو بورجلو قالا دیوارلاری ایله احاطه لنمیش محل، سونرالار (ربع رشیدی) آدی ایله معروف اولدو. ربع رشیدی علملر مرکزی ایشه

باشلادیقدا دونیانین دؤرد طرفیندن بیلیم آداملارینین اخینی آذربایجانین مرکزی تبریزه ساری گلمگه باشلادی. یاخین و اوزاق اؤلکه لردن گلمیش عالیم، محدث، تدقیقاتچی، صنعتچیلر و طلبه لر آز مدته بو بیلیم مرکزینه ییغیشدیلا. ایک یوز نفر کوفه، بصره و شام دان، دؤرد یوز نفر باشقا ایسلامی اؤلکه لردن، الی مین نفر اؤیرنجی موختلیف اؤلکه لردن، الی نفر بیلکلی و حذاقتلی حکیم هیند، میصر و چین دن گلیب بؤیوک علمی جمعیه قاتیلدیلا. بو علم و بیلک جمعیه گونو-گوندن آرتاراق رشیدییه نین ائگیتیم و اؤیرتیم، آراشدیرما و تحقیقات گنیشاتی دا رشیدالدینین نظارتی ایله اینکشاف ائتمکده ایدی.

ربع رشیدالدین اؤیرنجیلر محله سینده الی مین اؤیرنجی یاشاییب، عقلی و نقلی بیلیملری اؤیرنیردیلا. بو بؤلومون بیلگینلری و اؤیرنجیلری عین حالدا شهر مکتبلرینه گئت-گل ائتمه لی و مکتبلیلر اوچون تدریس ایشی آپارمالی ایدیلا. خواجه رشیدالدینین امری ایله چین، هیند، میصر و روم اؤلکه لریندن گتیریلیمش حکیم و طبیب لرین هر بیریسینین الی آلتیندا اون نفر اؤیرنجی طبابت علملرینین تنوری و عملی جهتلرینی اؤیرنملی ایدیلا. حکیملر اؤیرنجیلرله برابر خسته خانالارا و شفا ائولرینه باش وورمالی، خسته لری تداوی ائتمه لی ایدیلا.

آز مدت دن سونرا (رشید آباد) آدلی بؤیوک و یئنی بیر خسته خانا دوزه لدی، جراحلار، گؤز حکیملری، عمومی حکیملر و حکیملیک اؤیرنجیلری اورادا خسته لری معالیه یه باشلادیلا.

ربع رشیدی نین دارالشفا و قفنامه سینده قئید اولوندوغونا گؤره هر طبیبین خیدمت اوچون اؤز نؤبتی و کئشیکلی اولمالی ایدی. اونا گؤره ده همیشه گئجه-گوندوز بیر حکیمله بیر درمان وئرن کئشیکچی وظیفه اوزه رینده حاضر اولمالیدیلا. پتروشفسکی نین یازدیغینا گؤره بوتون اؤلکه لردن هر نؤوع درمان بیتگیلری، درمان یاغلاری، توخوم، مئوه، عطیر، عوصاره، ادویه، انفیه، یاخی و باشقا طبابت ایشینه یارایان شیلر بو علم مرکزینه گتیریلیدی. خواجه رشید الدینین مکتوبلاریندان بعضی لرینده خسته خانالارین درمان مصرفلرینی الده ائتمک اوچون لازمی دستورلار معین شخصلره وئریلیر اوجومله دن ۱۸-جی مکتوبدا رشیدالدین خواجه علاءالدین هیندودان ایسته ییرکی لازیمی قدر طبیی یاغلاردان تهیه ائدیب تبریزه گؤندرسین. ۲۱-جی مکتوبدا رشیدالدین روم اؤلکه سینده حوکرانلیقدا اولان اوغلوخواجه جلال الدینه بیر سیرا تاپشیریق لارلا برابر اونا رشیدییه خسته خانالاری اوچون اله گلیدی قدرطیبی بیتگیلردن و ادویه اقسامیندان توپلایپ گؤندرمه سینی سفارش ائتمیشدی. ۲۹-جی مکتوبون ضمیمینده رشیدالدین مولانا قطب الدین مسعود شیرازی یه خطابا "اٹخانین حوکرانو ایله هیند پادشاهینا گؤزآیدینلیغی اوچون او اؤلکه یه موسافیرت ائتمه گیندن و عینی حالدا ایراندا تاپیلمايان ادویه و درمانلاردان توپلایپ وطنه گتیرمه سیندن دانیشیر.

بیرمکتوب دا هیندوستاندا اولان ملک علاالدین دن خواجه رشیدالدین گوندریلمیش و مکتوبلا برابر رشیدالدین اؤنجه دن تاپشیردیغی بیر نچه دگرلی شیئر او جوملدن عطر، مربا، ادویه، قورو مئوه، یاغ اقسامی، قیمتلی آقاجلار، عاج و سایر بصره یولو ایله تبریزه گوندریلیر. بو مکتوب رشید الدین ۴۷-جی مکتوبو سیراسیندادی.

ربع رشیدی ده یاشایان عالم و اؤیرنجیلر دنیاین چئشیتلی ملتینه منسوب ایدیلار: تورک، تاتار، عرب، فارس، هیندو، چینلی، زنگی، روم، یونانی، قیبریسلی، انطاکیه لی ایسپانیول و سایر.

بو یوردون بؤلوملرینده عالیمترین درس جلسه لرینده طلبه لر تئولوگیا، طبیعت شوناسلیق، فلسفه، تاریخ، استرونومیا، جئولوگیا و سایر علملری اؤیرنیردیلر.

رشیدییه نین اساس معمارلیق مجموعه لرینی تشکیل ائدن گون بند (رشیدالدین اؤزو اوچون تیکدیردیگی توربه)، دارالشفا، اباد سارای، باغ سارای و بو مجموعه لرین ترکیبینه اوتوز مین یاشاییش ائوی، مدرسه لر، آلمیش مین کیتاب فوندو اولان ایکی کیتابخانه، حماملار، باغلار، دگیرمانلار، یون پارچا توخوما و کاغاز کارخانالاری، بویاقخانا، ضرابخانا، ایکی جومه مسجدی و سایر.

نصوح میطراقچی نین (بیان منازل) کیتابیندا قئید ائتدیگینه گؤره ربع رشیدین اوتوز مین یاشاییش ائولرینده اورتا حسابلا هر ائو ده اوچ نفرین یاشادیغینی نظرده الساق اورادا، تقریباً دوخسان مین نفرین یاشادیغینی احتمال ائتمک اولار. میطراقچی یازیر؛ رشیدییه بیلک یوردو ایکی حیصه-دن عبارت اولوردو ۱-ربع رشیدی ۲-شهرستان رشیدی، اداره مؤسسه لری و اعمالاتخانلار ربع رشیدی ده یئرلشیردی. سوبای و عائله سیز شخصلر بورادا، عائله لیلر ایسه شهرستان رشیدییه ده یاشاییردیلار. علاوه اولاراق شهرجیگین هر ایکی بؤلومونده ییرمی دؤرد اوچ طبقه لی کاروانسارا، مین بئش یوز دوکان، بیر نچه اعمالاتخانا بیناسی، مسجد، بازار، حمام، ضرابخانا، دؤرد یوز اللی معلیمی، آلتی مین طلبه سی اولان عالی مکتب تیپلی تدریس مؤسسه سی واریدی.

ربع رشیدی ساکینلرینین بوتون معیشت و مصرفلرینین مخاریجی ایمپراتورلوغون موختلیف یئرلرینده اولان موقوفه گلیریندن اؤده نیردی. بو شهرین ساکینلرینه یئمک، ایچمک، گئییم، صابون و تمیزلمه مخاریجی نقد پول صورتینده وئرلیردی. مئوه، تره وز، سوت، قاتیق، پننیر، یاغ، بال، قایماق، اون، چؤره ک و سایر یئیینتیلر رشیدییه باغینین جنبینده سالینمیش رشید آباد و فتح آبادین باغ، بوستان، اکین، یالیم و حیواندارلیق ساحه لریندن تأمین اولونوردو. بورادا رشیدالدین بعضی مکتوبلاریندان آیینمیش معلوماتی دا آرترماق اولار مثلاً؛ ۵۱-جی مکتوبدا رشیدالدین اوغلو سعد الدین بئله یازلمیش،

”ربع رشیدینین تیکیستی ایشلری بیتکم اوزره دیر، ۲۴ کروانسرا، ۱۵۰۰ دوکان، ۳۰ مین یاشاییش ائوی، باغلار، حاماملار، آنبارلار، دگیرمانلار، کاغیز قاییرما و پارچا توخوما کرخانلارینین تیکیستییی باشا گلیمیشدیر.“

خواجه رشید الدینین ۴۲- جی مکتوبوندا همدانین بیر سیرا دؤولت عوامیلی اولان شخص لرینه اورادا ایشه باشلامیش یئنی درمان خان و خسته خانانین محافظتی اوچون تاپشیریقلار ضیمیننده ابن مهدی آدلی بیر طبیبین او خسته خانایا باش چکمک و یوخلاماق اوچون گؤندریلمه گیندن خبر وئریلمیشدیر. رشید الدینین مکتوبلاریندان ۳۲-جی مکتوبدا شابران و شاماخی حوکرمانی اولان شیروان شاه یئنی دوزلدیلمیش فتح آباد باغینا دعوت اولونور. ۳۶-جی مکتوب مولانا صدر الدین محمد ترکه نین خسته لیک یاتاغینا دوشدوگو گونلرده خواجه رشید الیدنه یازدیغی جوابدا اوز وصیت نامه سی حاقیندا مولک، مال و ثروتینین ائولادلاری آراسیندا نئجه بولونمگی باره ده بعضی تاپشیریقلار وئرمیشدی. عین حالدا آلتیمیش مین جیلد علمی، تاریخی و ادبی کیتابلارین ربع رشیدیه وقف ائتدیگیندن دانیشمیشدیر. مولانا صدرالدین مکتوبدا قید ائتمیشدی کی بونلارا علاوه اولاراق او زامانین خطاط لارینین اثری اولان مین جیلد قورآن مجید ده رشیدیه یه وقف ائدی. بونلاردان اون جیلدی یاقوت المستعصمی نین، اون جیلدی ابن مقله نین، ایکی یوز جیلدی ایسه احمد سؤهره وئردی نین خطی ایله یازیلیمیشدیر. دئملی ییک کی ایشاره ائتدیک لریمیزبو مکتوبلاری رشید الدین فضل اللهین مونشی سی محمد ابرقوئی توپلامیش و منظم شکیلده یازمیشدیر.

ایران تاریخینده ایسلامدان اؤنجه و ایسلامدان سونرا میثلی، برابری گؤرونمه یین بو خئیرییه قورولوش دا هر میلّت اوچون بیر محله نظرده الینمیشدی مثلاً گورجولر محله سی، رومیملر محله سی، هیندی لر محله سی و سایر. بو محله لرده اوتورانلارین یاشام مصفرلرینی یئتیرمک اوچون ربع رشیدی نین فتح آباد باغیندا بئش یوز کیشی، بئش یوز قادین، رشید آباد باغیندا ایسه یوز کیشی و یوز قادین موزدلو ایشچی عونوانین دائم ایشلمکده و محصول تولید ائتمکده ایدیلر.

غازان خانین خصوصی فرمانی نا اساساً، ربع رشیدی ده چالیشان عالیملردن علاوه جئیحون دان جاغاتایا قدر، مغرب دن کیچیک آسیایا و میصره قدر ایمپراتورلوغون سینیرلاری ایچریسینده هر بیر علم و بیلک صاحیبی دنیا مالیندان غنی اولمالی ایدی.

ربع رشیدی نین بیر بؤلومونده بئیت الحفاظ آدلانان گونبذین آلتیندا هر گون و هر ساهات خوش سسلی و مهارتلی قوران قارئلری توسطی ایله قوران سوره لری تلاوت اولونوردو. بئیت الحفاظین کناریندا ایکی مسجد بیر یای بیر ده قیش اوچون واریدی. بیر خانقاه و بیر قوناق ائوی ده بورایا گلن درویش و صوفیلر اوچون نظرده آلینمیشدی.

مین اوچ یوز دوردونجو میلادی ایله غازان خان دونیادان کؤچدو. او چوخ بؤیوک وعظمتلی مراسیم ایله شام مقبره سینده تورپاغا تاپشیریلدی. اونون جانشیننی اولجایتو پایتختی سولطانییه شهرینه آپارماق فیکرینه دوشدو. تبریزین گلیشمه سی بیر آز دایانان کیمی اولدو. مین اوچ یوز اون ایکینجی میلادی ایله تاج الدین علیشاه امری ایله ارک علیشاه مسجیدی تیکیلمه گه باشلادی. مین اوچ یوز اون یئددینجی ایله ابو سعیدین حؤکومت زامانی رشیدالدین وزیرلیکدن مستعفی اولوندو. او تبریزه دؤندو. اونون وار-یوخو موصادره اولوندو. سونرا رشیدالدینین اوغلو غیاث الدین، سولطان ابو سعیدین خواهیشی ایله وزیرلیگی قبول ائتدی. غیاث الدین ربع رشیدینی یئنی دن بر پا ائدیپ گئیشلندیردی. سولطانییه بو وقت هله ده باشکند ایدی. سولطان ابوسعید اورادا حیاتینی سونا یئتیردی اورادا دا تورپاغا تاپشیریلدی.

مین اوچ یوز اوتوز آلتی میلادی ده ابو سعیدین جانشیننی آرپا خان تاغتو ساواشیندا یئنیلیدی اونون وزیر غیاث الدین ایسه اویرات تایفاسی نین باشچیسی امیر غالب علی نین الینده قتله یئتیریلدی. امیر غالبین آداملاری رشیدالدین فضل اللاهین مولکترینه ال تاپدیلا. بو حادثه ده زمانه نین ان محتشم علم و بیلیک مرکزی اولان ربع رشیدی ده تاراج و دارما داغین اولدو. بوتون تشکیلات یغمالاندی. بشریتین مین-مین کمالاتی، شوعور و یارادیجیلیق و تفکوروونون ائسانسی وایکسیری اولان کیتابلار یاندیریلیب کول اولوندو. جهالت یئنه ده غالب گلدی. بیر نهنگ علمی وارلیق ایتدی، باتدی، داغیلدی.

قایناقلار:

- ۱- آذربایجان آنسیکلوپدیسی ۸-جی جیلد، رشیدیه سؤزونون آلتیندا، باکو ۱۹۸۴
- ۲- آیریملو اراده - تبریز شهری ایلخانیلر و صفویلر دؤرونده (تحقیقی مقاله) نوید آذربایجان نشریه سی ۵۱۵-جی نؤمره
- ۳- اونوللاهی - سید آغا پروفیسور - اورتا عصرلرده تبریز شهرینین تاریخی - کؤچوره نی همت جو محمود آباد - انتشارات یاران ۱۳۸۵ تبریز
- ۴- مینورسکی ولادیمیر پروفیسور - ترجمه و تحشیه عبدالعلی کارنگ چاپ شفق ۱۳۳۷ تبریز
- ۵- مطراقچی نصوح - بیان منازل ترجمه رحیم رئیس نیا - ناشر سازمان میراث فرهنگی تهران ۱۳۷۹
- ۶- نخجوانی حاجی حسین - چهل مقاله بکوشش یوسف خادم هاشمی نسب ۱۳۴۲ تبریز
- ۷- همدانی رشید الدین فضل الله - جامع التواریخ بکوشش دکتر بهمن کریمی - نشر اقبال ۱۳۷۴ تهران